

Ostrava slaví 75 let od osvobození. Historik popsal, kdo bojoval proti gestapu a kdo udával

patriotmagazin.cz, 11. 4. 2020

Historik Ostravské univerzity Radomír Sed'a už napsal několik publikací a prací věnovaných některým méně známým kapitolám ostravského protifašistického odboje.

Ostravská služebna gestapa. Foto: Archiv

Magazín PATRIOT s ním v době, kdy se blíží 75. výročí osvobození Ostravy, hovořil o tématu, kterému se věnuje už téměř deset let - o činnosti ostravské služebny gestapa, tedy německé státní tajné policie, která byla postrachem nacistické moci. A také o těch, jež pověstné způsoby vyšetřování gestapáků nikdy nezastrašily.

Před 75 lety začala ostravsko-opavská operace, největší vojenská operace na území našeho státu, na jejímž konci bylo osvobození města Ostravy. Ačkoliv veřejné oslavy musely být kvůli koronaviru zrušeny, Magazín PATRIOT si společně s městem Ostravou připomíná dubnové události rok 1945 speciálním seriálem, kterým chceme vzdát hold tehdejším hrdinům.

Čtěte také o nových faktech o osvobození Ostravy.

Hrálo gestapo nějakou roli v obsazování Ostravy, která byla Němci zabrána v roce 1939 vůbec jako první z měst Československa?

V ten osudný den ještě ne. Gestapo, tedy tajná státní policie, byla nacistická složka, jejímž hlavním úkolem byla eliminace veškerých nepřátel a odpůrců Hitlerova režimu. Obsazení města, jeho správa a rozdělení kompetencí mezi jednotlivé německé úředníky, však nespadlo pod kompetenci gestapa.

Jaké byly první kroky gestapa po obsazení města?

Bezprostředně po zaboru Moravské Ostravy obsadilo gestapo budovu policejního ředitelství. Kromě policejních úředníků v čele s Emilem Bačou záhy zatklo významné představitele místní české inteligence a veřejného života, jako byl například ředitel vítkovické nemocnice Jindřich Urbánek, hutní inspektor Vítkovických železáren Jaroslav Heimrich, starosta Staré Bělé a významný představitel Dělnické tělocvičné jednoty Emanuel Šindel, herec Národního divadla moravskoslezského Zdeněk Šavrda. Později gestapo zatklo i novináře Tomáše Pavlicu a generálního ředitele Vítkovických kamenouhelných dolů Eduarda Šebelu. Opakovaně byl zatýkán a vyslýchán meziválečný starosta Moravské Ostravy Josef Chalupník.

Protokol z výslechu na gestapu. Foto: Archiv

Kdo z gestapem zatčených obyvatel Ostravy protektorát nepřežil?

V koncentračních táborech a káznících zahynul klasický filolog, pedagog ostravského gymnázia Zdeněk Materna, spisovatel Ladislav Třenecký nebo osvětový a spolkový pracovník, gymnaziální profesor Rudolf Tlapák.

Byli židé v Ostravě ihned terčem zásahů německé policie? Jak se účastnilo gestapo historicky vůbec prvního transportu židů, který vyjel právě z Ostravy?

Místní židovské obyvatelstvo začalo gestapo registrovat v září 1939 a to na základě nařízení říšského protektora Konstantina von Neuratha z 21. června téhož roku o vyvlastnění židovského majetku. Jejich podrobnou evidenci pak nacisté využili při organizování transportu do Niska nad Sanem. V této souvislosti přijel z Berlína do Moravské Ostravy Adolf Eichmann se svými spolupracovníky, aby osobně celou záležitost projednal s tehdejším vedoucím ostravské

služebny, kriminálním komisařem Gerhardem Wagnerem. Místní gestapo mělo však spíše podpůrnou roli.

V Ostravě žilo početné německé obyvatelstvo, jak hodně vítali okupanty němečtí obyvatelé?

Na jaře 1939 se v Ostravě konalo několik pochodů a manifestací místních Němců v rámci NSDAP, kteří vyjadřovali sympatie a podporu k nově vzniklé situaci. Stranou zůstali zpravidla jen členové a sympatizanti ilegální německé komunistické strany.

Kde gestapo v Ostravě sídlilo? A kde mělo další pobočky?

V prvních dnech okupace zabrala německá tajná státní policie objekt Policejního ředitelství v Moravské Ostravě, později obsadilo jednu vilu v ulici Sadová v centru města a část Nové radnice. V červenci 1939 si gestapo vyhlédlo objekt Zdravotně sociálního ústavu vedle městské nemocnice, kde se od září téhož roku definitivně usídlilo. V něm zůstalo až do evakuace 30. dubna 1945. Po srpnovém spojeneckém náletu v roce 1944 tehdejší vedení zvažovalo přemístění služebny mimo Ostravu do paskovského zámku, ale zůstalo jen u návrhu. V letech 1939 až 1940 měla ostravská úřadovna ještě pobočku v nedalekém Frýdku. Jako pobočku můžeme označit snad i tu ve Vítkovických železárnách, kterou po celou dobu řídil vedoucí závodní stráže Erwin Reuter.

Jakou mělo ostravské gestapo „početní“ sílu?

Stálý počet úředníků ostravské služebny gestapa včetně pomocného personálu, jako byly sekretářky, řidiči, dozorcí ve věznici, činil přibližně sedmdesát, osmdesát osob. Během šesti let zde působilo několik stovek gestapáků. Bylo totiž poměrně častým jevem, že se složení jednotlivých referátů personálně měnilo. Přicházeli a odcházeli na jiné protektorátní služebny, ať již z trestu nebo naopak kvůli dobrým výsledkům, aby své získané zkušenosti uplatnili v jiném kraji.

Podléhali nějak gestapu čeští, tedy ostravští strážníci?

Pokud jde o protektorátní strážníky, gestapo k nim příliš velkou důvěru nemělo, a využívalo je spíše pro získání informací nebo k hlídání některých míst. Typickým případem byla veřejná poprava pěti mužů v Lískovci v místě železniční sabotáže v září 1943, kdy čeští strážníci museli dva dny hlídat šibenice s oběšenci. Nebo vykonávali dozor nad stožáry vysokého napětí v létě 1944, když se stávaly terčem sabotážních útoků.

Kde mělo gestapo v Ostravě vyšetřovací místnosti? Jak vypadaly procesy vyšetřování zatčených lidí v Ostravě

Vyšetřování probíhalo přímo na služebně, případně v nedaleké věznici krajského soudu, kterou gestapo využívalo od roku 1939. Nejvýznamnější odbojáři stanuli před Lidovým soudem v Berlíně, ti ostatní končili před Zemským soudem ve Vratislavi a Brně. Obžalovaní z velezrady sice měli k dispozici své advokáty, ti ale byli stejně nacisté a obhajoba byla spíše jen formální záležitost.

Článek z dobových novin. Foto: Archiv

Byly nějaké velké či větší akce gestapa na Ostravsku?

Větších akcí byla celá řada,

ta vůbec první, přezdívaná Gitter (mříže), se odehrála záhy po okupaci, kdy gestapo zadrželo úředníky policejního ředitelství, významné představitele veřejného života, několik vybraných funkcionářů sociální demokracie, ale zejména stovky místních komunistů. Mnohé z nich po několika týdnech propustilo na svobodu, jiní naopak skončili v koncentračních táborech. V

prosinci 1939 zahájilo gestapo velkou zatýkací akci proti ilegální síti KSČ. Pronásledování a vyšetřování členů komunistické strany trvalo celý rok, během kterého bylo zatčeno přibližně 900 osob. Prakticky souběžně rozkrývalo gestapo místní vojenskou organizaci Obrana národa, počet zadržovaných dosáhl zhruba čísla 850. Na podzim 1941, během prvního stanného práva, došlo také k uzavření českého mateřského gymnázia v Místku a na služebně gestapa skončil celý profesorský sbor a studenti. Do Ostravy museli být převáženi autobusy. Ve stejném období zadrželo gestapo desítky místních sokolských funkcionářů. K dalším větším akcím patřil v letech 1942 až 1944 zátah proti občanským organizacím Bílá Lvice, Masarykova garda a komunistické skupině, kterou vedl zkušený ilegální funkcionář Ladislav Ševčík. Také v těchto případech byly vyslýchány stovky lidí. K poslední akci ostravského gestapa patřil zátah proti členům Junáka a jejich rodinným příslušníkům v dubnu 1945.

A za Heydrichiády?

Pokud jde o druhé stanné právo na Ostravsku, lze konstatovat, že události nebyly tak dramatické jako například v Praze nebo na Pardubicku. Gestapo zatkl a předalo k soudu do Brna několik jednotlivců. Jednou z nich byla teprve osmnáctiletá Libuše Rohanová, která pracovala jako pomocná síla v městské nemocnici. Za údajnou projevenou radost z Heydrichovy smrti ji udal gestapo německý lékař, primář oddělení interny, člen SS, Alfred Herzog. Dne 9. června 1942 byla popravena v brněnských Kounicových kolejích.

Jak vypadal či se vyvíjel odboj Ostravanů? Uskutečnily se v Ostravě nějaké protestní akce?

První rezistenční skupiny začaly vznikat již na jaře 1939, a to jak komunistické, tak občanského charakteru. Velmi početné zastoupení měla zpočátku ilegální KSČ a již zmíněná Obrana národa. V prvním okupačním roce došlo k celé řadě incidentů mezi místním českým a německým obyvatelstvem. Většinou se jednalo o provokativní výroky, vulgární urážení a posměšky, objevily se i protiněmecké nápisy na zdech a plotech. Oslava svátku matek 14. května 1939 s účastí přibližně 80 tisíc Čechů v celém protektorátu měla poklidný charakter, nicméně vyzněla jako protest proti novým poměrům. Dne 28. října 1939 proběhla ve večerních hodinách v centru Ostravy nepovolená protiokupační demonstrace s účastí několika tisíc osob. Na několika místech došlo k vyvěšení československých vlajek. U Zborovského památníku lidé pokládali květiny a zapalovali svíčky.

Jaké akce organizovali třeba komunisté v ilegalitě?

Komunisté na výročí bolševické revoluce uskutečnili v noci na 7. listopadu 1939, tedy na výročí říjnové revoluce v Rusku, rozsáhlou akci, kdy prakticky po celém městě byly vylepeny tisíce rudých hvězd a symbol sovětského režimu, srp a kladivo. Na některých místech dokonce členové ilegální KSČ vyvěsili rudý prapor. Další formou odboje byla výroba a distribuce ilegálních tiskovin. V srpnu 1939 zahájila KSČ v Ostravě rozsáhlou letákovou akci. V témže roce komunisté vydávali pravidelně svá periodika: Avantgarda, Rudé právo, Pravda, v pozdějších letech okupace se objevily tituly Moravská rovnost, Dělnické noviny, Hlasy z podzemí, Jiskra a další tiskoviny.

V čem byl odboj na Ostravsku významný?

Po mnichovských událostech se Moravská Ostrava stala pohraničním městem. Do napadení Polska německou armádou sehráli členové místní Obrany národa velmi důležitou roli v organizování ilegálních přechodů přes hranici. S jejich pomocí opustily přes periferní části Ostravy: Hrušov, Heřmanice, Radvanice, Michálkovice, dále přes obce Horní Bludovice, Šenov, Václavovice, Žermanice, Nošovice u Frýdku i beskydské obce Raškovice a Morávka protektorát tisíce osob. Byli to židé, čeští vojáci ale i němečtí antinacisté. Z občanských organizací musíme

zmínit také Národní hnutí pracující mládeže, Petiční výbor věrní zůstaneme, Kapitán Nemo, Bílá lvice, Masarykova garda a Odboj slezských junáků. Po napadení SSSR došlo k nárůstu menších sabotáží. K těm větším docházelo v letech 1943 až 1944.

Jak využívalo gestapo různých konfidentů? Jsou známy nějaké příběhy udavačů a donašečů?

Stejně jako v případech jiných úřadoven v protektorátu Čechy a Morava, tak i ostravské gestapo mělo své konfidenty, kteří se rekrutovali zpravidla ze zatčených členů odbojových skupin. K těm nejnebezpečnějším patřil student Jan Cwirz, dělník Miroslav Jašek, bývalý horník Josef Kohutek a řidič František Wilkowský. Oba posledně uvedení byli Poláci. Všichni čtyři měli na svědomí desítky lidských životů. Po válce se zodpovídali ze svých činů před soudy, které je odsoudily k trestu smrti. Gestapu se dokonce podařilo získat ke konfidentským službám českého parašutistu Jana Kasíka, vysazeného na podzim 1941 v protektorátu ze Sovětského svazu. Jako konfident působil také člen gestapa Heinrich Wagner, využíval toho, že jako ostravský Němec mluvil dokonale česky.

Jak vůbec vypadal za války život obyčejných lidí?

Život za protektorátu jistě nebyl jednoduchý. Lidé si museli zvyknout na přidělový systém. Bez potravinových lístků nemohli nakupovat. Časem se projevoval nedostatek zboží v obchodech. Společnost začaly postupně omezovat nejrůznější zákazy a příkazy. Platil zákaz projevování politických názorů na veřejnosti, shromažďování, nesměly se poslouchat zahraniční rozhlasové stanice. V tisku se objevila cenzura. Někteří lidé ztratili svá dosavadní vedoucí místa, které získaly osoby německé národnosti. Okupanti také zavedli všeobecnou pracovní povinnost. Pokud někdo svévolně absentoval v zaměstnání, vystavoval se hrozbě odchodu do pracovního tábora. Samostatnou kapitolou bylo povinné nasazení mladých ročníků na práci v Německu, které se s obratem na frontách stávalo stále více terčem spojeneckého bombardování. Lidé museli zatemňovat svá obydlí, aby unikající světlo neposloužilo k orientaci nepřátelských letounů. Zakázány byly české spolky jako Sokol, Orel, Junák a naopak pro mládež bylo od roku 1943 povinné členství v Kuratoriu pro výchovu mládeže. Výjimečné bylo zavedení policejní hodiny během prvního a druhého stanného práva. To vše ovlivňovalo společnost. Postupně si však lidé na novou situaci zvykli a žili nadále své běžné životy. Největší katastrofou bylo protektorátní období pro místní židovskou komunitu, kterou nacisté úplně zlikvidovali.

Byly v podnicích na Ostravsku nějaké úspěšné sabotážní akce?

Policejní orgány zaznamenaly první sabotážní případy již v roce 1939, kdy došlo k přerušení telefonních drátů německé stráže ve Václavovicích, ve Frenštátě pod Radhoštěm a na letišti v Hrabůvce. Na podzim 1940 došlo k výbuchu trhaviny v oddělení destilace benzolu jámy František v Ostravě-Přívozu a v prosinci téhož roku byla výbuchem zničena ocelová konstrukce sloupu lanové dráhy mezi koksovnu Karolinou a jámou Terezií ve Slezské Ostravě. Po napadení Sovětského svazu docházelo hlavně k poškozování brzdových hadic nákladních vlaků včetně závodní dopravy dolů a Vítkovických železáren. Tento typ sabotáží kulminoval v říjnu 1941, kdy bylo zaznamenáno na Ostravsku více než 90 případů. Tehdy se vyskytly i případy poškozování provozních zařízení v továrnách.

Jaká byla reakce gestapa?

V případě, že byl pachatel dopaden, nešel tvrdému trestu. Takový osud potkal dělníka Oldřicha Oborného z Hulvák, který pracoval ve firmě Elbertzhagen a Glassner v Moravské Ostravě. Nasypáním písku do ložisek soustruhů a vagónů došlo k poškození provozního zařízení. Gestapo jej popravilo v Zábřehu. Jiným příkladem je Josef Šolz z Řepišť. Německá hlídka jej přistihla, když ve Vítkovických železárnách přešel brzdící hadici nákladního vlaku. Za tuto sabotáž byl

v rámci prvního stanného práva poslán do Mauthausenu. Mezi velmi závažné sabotáže lze řadit zapálení pracovního úřadu v květnu 1943 a požár provozní haly šamotárny ve Vítkovických železárnách v červenci téhož roku. V letech 1943-1944 provedla odbojová skupina Bílá Lvice na Ostravsku mimo jiné i čtrnáct úspěšných bombových útoků na železnicích a stožárech vysokého napětí, což představovalo pro gestapo nemalý problém. Po jedné takové diverzi nechalo 3. září 1943 veřejně popravit v Lískovici pět mužů pro výstrahu. V listopadu téhož roku mělo být po další železniční sabotáži veřejně oběšeno dalších dvacet lidí, ovšem oberlandrat (v dnešní terminologii bychom řekli krajský hejtman) Gustav Jonak nakonec této exekuci zabránil.

Tabule z Ivančeny věnovaná ostravským skautům popravených v dubnu 1945 gestapem. Foto: Archiv

Připomenete případy konkrétních odbojářů?

Zatčených odbojářů na Ostravsku bylo zhruba necelé tři tisíce a každý z nich měl svůj vlastní velký příběh. Je pravdou, že někteří vynikli, například ostravský rodák, komunistický odbojář Ladislav Ševčík, kterému se podařilo v létě 1941 uprchnout kladenskému gestapu. Po návratu do Ostravy vytvořil velmi dobře fungující ilegální organizaci, která přečkala bez výrazného oslabení obě stanná práva. Velkou smůlu měl vedoucí sabotážní skupiny Bílá Lvice poručík Jan Čapka. Když gestapo v srpnu 1944 jeho blízké spolupracovníky dopadlo, dokázal přejít hranice na Slovensko a připojil se k Slovenskému národnímu povstání, při němž velel dělostřelecké baterii. Nakonec jej zadržela maďarská hlídka, která ho předala Němcům. Zavražděn byl v Mauthausenu několik týdnů před osvobozením republiky v dubnu 1945. Za jako velmi zajímavý, ale i tragický, lze označit příběh žhářů ostravského pracovního úřadu.

Vypravujte...

V květnu 1943 se pětice mladých dělníků rozhodla zkomplikovat připravované totální nasazení vybraných ročníků z Ostravy a okolí do továren v Říši. Byl to Horymír Reclík, sourozenci Ferdinand a Bronislav Madryové, Alois Břenek a jeho bratranec Karel Břenek. Po důkladné přípravě přepadli v noci ostravský pracovní úřad a kartotéky a evidenční knihy obsahující podrobnou evidenci osob polili benzolem a zapálili. Místní německá okupační správa tak ztratila přehled, kdo má být nasazen a kdo ne. O této vážné sabotáži byl neprodleně informován státní tajemník K. H. Frank. O dva měsíce později se gestapo dostalo na stopu žhářů. Během zatýkání docházelo k přestřelkám přímo v továrnách, kde pracovali. Zatčení byli také nejbližší rodinní příslušníci žhářů.

Dostali všechny?

Unikl pouze Karel Břenek, na něhož gestapo nasadilo několik konfidentů. Bezvýsledně. Nakonec jeho úkryt ve Vratimově vypátral po několika měsících jeho kamarád Horymír Reclík, který se dal do služeb gestapa. Chtěl tím zachránit svou uvězněnou manželku a rodiče. V červenci 1944 si s Břenkem domluvil tajnou schůzku večer na hřbitově ve Vratimově. Zde mělo dojít k zatčení posledního z pětice žhářů, ale pro gestapo dopadla celá akce velkým fiaskem. Nejenže se Břenkovi podařilo uprchnout z obklíčení, ale jednoho úředníka gestapa na místě zastřelil a konfidenta Reclíka postřelil do nohy. O několik dnů později byl znovu vypátrán, tentokrát v jednom domě ve Staré Bělé. V beznadějně situaci se spolu s dalšími čtyřmi odbojáři rozhodl spáchat sebevraždu.

Jako dopadli?

Sourozenci Ferdinand a Bronislav Madryové a Alois Břenek byli v roce 1944 popraveni v Terezíně. Horymír Reclík se stal konfidentem, po válce ho sice Mimořádný lidový soud v Ostravě odsoudil k trestu smrti, ale ten nebyl vykonán.

Je znám i nějaký případ, kdy gestapo osvobodilo člověka, kterého zatklo?

Případů, kdy byl někdo zatčen a následně propuštěn na svobodu, byla celá řada. Šlo například o záležitost poslechu zakázaného zahraničního rozhlasu. Pokud byl dotyčný obviněn anonymně, tuto činnost však popíral a gestapu mu to nemohlo nijak prokazatelně dokázat, mohl zpravidla odejít domů. Někdy úředníci gestapa potřebovali při vyšetřování jen doplnit některé údaje od rodinných příslušníků, sepsali s nimi protokol a pak je propustili.

Působili na území Moravskoslezského kraje i nějakí „západní“ parašutisté?

Prvním parašutistou, který byl vyslán z Velké Británie a ocitl se v našem kraji, byl Stanislav Žuvač z výsadku Potash. Jeho falešné doklady zněly na jméno Stanislav Zíma. S žádostí o pomoc se obrátil na učitele Mikulu v Radvanicích, ten jej patrně považoval za provokatéra a jeho přítomnost ohlásil místním četníkům. Ti parašutistu předali gestapu v Moravské Ostravě a později ho převezli do Brna. Avšak Moravská Ostrava a její okolí nepatřilo k místům, kam by londýnský exil vysílal výsadkáře. Jistou výjimku představovali parašutisté operační skupiny Wolfram, kteří byli vysazeni na podzim 1944 v Beskydech. Jeden z nich Karel Svoboda byl záhy dopaden německou hlídkou a krátce vyslýchán ostravským gestapem. Pak si jej převzala nadřízená brněnská úřadovna.

Nezapojili se někteří obyvatelé z Ostravy do podpory parašutistů v Čechách?

Dne 3. ledna 1945 byl v Moravské Ostravě za dramatických okolností zatčen parašutista Vladimír Škacha z výsadku Silver B. Společně se svou pomocnicí Antoníí Bohatcovou uprchl koncem prosince 1944 před brněnským gestapem do našeho města. Oba se ukrývali několik dnů u jisté Jankové. Během zatýkání došlo k přestřelce, kdy neohrožená Bohatcová zranila tři gestapáky. Nemělo by se také zapomenout na čtveřici výsadkářů skupiny S1/R vyslaných ze SSSR na Moravu na podzim 1941, kteří působili také v Moravské Ostravě.

Jak hodně zaměstnávali gestapo v kraji partyzáni?

První partyzánské skupiny na území protektorátu začaly vznikat na jaře 1942. Jednalo se o takzvaný Zelený kádr, který operoval v Hostýnských vrších. Skupina úzce spolupracovala s ostravskou ilegální organizací Bílá Lvice, proto se na likvidaci těchto partyzánů podílelo ve spolupráci s jinými služebnami gestapa na Moravě i ostravské gestapo. O rok později zahájili činnost takzvaní Štramberští partyzáni. Obě skupiny trpěly velkým nedostatkem zbraní a munice, což výrazně limitovalo jejich aktivity. Situace se změnila na podzim 1944, kdy na území Beskyd operovala 1. Československá partyzánská brigáda Jana Žižky, kterou vedl Dajan Murzin.

Ostravští gestapáci Wiedermert (1), Seidl Leo (2) a Wycha (3). Foto: Archiv

Můžete zmínit nějaké významné akce gestapa proti partyzánům v horách?

K nejvýznamnější protipartyzánské akci patří nepochybně operace Tetřev, která se uskutečnila od 16. do 22. listopadu 1944 v Beskydech. Německá strana při ní nasadila proti partyzánům na 12 tisíc mužů wehrmachtu, jednotek Waffen SS a členy hlavní úřadovny na Moravě z Brna. Podnět k této akci dal státní ministr pro Čechy a Moravu K. H. Frank. Ostravská služebna však stála v tomto případě spíše stranou. Nicméně plánovala vylákání vedoucího partyzánů Dajana Murzina pod záminkou ošetření do Ostravy, kde měl být zajat. Málo se ví, že kvůli podpoře partyzánů zvažovali nacisté úplnou likvidaci obce Čeladné.

Připomenete úspěšné partyzánské akce?

Partyzáni v Beskydech prováděli od podzimu 1944 sabotáže s použitím trhavin na železničních tratích, sloupech vysokého napětí a trafostanicích. K těmto akcím docházelo zejména v okolí

Valašského Meziříčí a Vsetína. V Ostravě a jeho blízkém okolí se tyto diverze vyskytovaly v letech 1943 až 1944.

Jak si ostravské gestapo počínalo na konci protektorátu?

Přibližně od ledna 1945 začali úředníci gestapa pálit veškeré dokumenty. Koncem dubna přišel z řídící brněnské služebny příkaz k evakuaci. Ostravští gestapáci opustili město v automobilech směrem na jižní Čechy, respektive Bavorsko. Během cesty se zbavovali svých průkazů, odznaků a zbraní. Snažili se působit dojmem řadových německých vojáků nebo civilistů. Jejich cílem byla americká zóna. Jistou výjimku představoval úředník Walter Josel, který odjel do své rodné obce Nejdek poblíž Karlových Varů, protože se domníval, že se ničeho špatného nedopustil a žádné nebezpečí mu nehrozí. Vyšetřované se skutečně snažil vždy usvědčit na základě důkazů a svědeckých výpovědí jiných osob a nepoužíval při tom násilí.

Podarilo se někomu z představitelů gestapa v Ostravě dostat k soudu?

Nikdo z osmi vedoucích ostravské služebny nebyl po válce nikdy dopaden. K těm v hierarchii gestapa výše postaveným úředníkům, kteří stanuli nakonec před Mimořádným lidovým soudem v Ostravě, patřil poslední zástupce vedoucího úřadovny, kriminální komisař, SS-Obersturmführer, Karl Cordes a Anton Leopold Steindorf, který působil téměř celé období protektorátu jako vedoucí protikomunistického referátu. Oba byli na základě soudního rozhodnutí popraveni.

Jak dopadli konfidenti nebo spolupracovníci gestapa?

Pokud se po válce podařilo konfidenty dopadnout, tak skončili před Mimořádným lidovým soudem. Výše uvedený Josef Kohutek a Miroslav Jašek byli v Ostravě odsouzeni k trestu smrti. Soudní líčení byla veřejná a o jejich o průběhu informoval tisk. Konfident František Wilkovský uprchl do Polska, kde žil řadu let. Československé republice byl nakonec vydán a popraven až v roce 1954 v Praze. Podobně to bylo s Janem Cwirzem, na jaře 1945 gestapo odhalilo jeho dvojí hru se sovětskou zpravodajkou Tamarou Bobyrevou a předalo jej k soudu v Praze. Od smrti jej tehdy zachránilo pražské povstání, jehož se zúčastnil na straně povstalců. Pak získal politický azyl v SSSR. Po Stalinově smrti byl poslán zpět do Československa. Vrátit se však do Ostravy nechtěl, protože se oprávněně obával svého prozrazení. Přesto byl dopaden a odsouzen k trestu smrti ve stejném roce jako Wilkovský.

Jsou příklady, kdy se stali spolupracovníci gestapa spolupracovníky StB?

Na barikádách květnového povstání v Praze bojoval i konfident gestapa Horymír Reclík, který se podílel na zapálení pracovního úřadu v Ostravě. Po zatčení působil jako konfident. Mimořádný lidový soud jej po válce také odsoudil k trestu smrti, ale za ne zcela jasných okolností mu byl trest změněn na víceletý žalář. V šedesátých letech dostal milost s podmínkou podepsání spolupráce s komunistickou státní bezpečností. Po zbytek svého života však pracoval jako obyčejný svářeč a nikomu už neublížil.

Od kdy se zabýváte historií gestapa?

Tomuto tématu se věnuji od roku 2011. O gestapu se často v odborných a laických kruzích hovoří zpravidla v souvislosti s atentátem na Heydricha a následnými represemi, kdy je zmiňováno výhradně pražské, kladenské a pardubické gestapo. Zjistil jsem, že systematicky se ostravské služebně dosud žádný historik nevěnoval. A inspiroval mne v řadě televizních dokumentů pražský archivář Vojtěch Šustek, vojenský historik Eduard Stehlík a amatérský badatel Jaroslav Čvančara.

Podařilo se vám v historii ostravského gestapa objevit něco výjimečného nebo dosud neznámého?

Už samotná historie ostravské služebny gestapa byla neznámá. Pro mne osobně bylo asi největším překvapením zjištění, že ostravská služebna již v létě 1941 vyšetřovala Josefa Bjačka, mimochodem registrovaného agenta brněnské německé bezpečnostní služby. Ten byl na jaře 1942 ve spojení se sokolskou organizací Jindra, která poskytla zázemí známé výsadkové skupině Anthropoid. Bjaček věděl, jaké má dvojice parašutistů záměry, ale německým orgánům nic nahlásit nešel, což se mu stalo později osudným. Stačilo, aby o plánovaném útoku informoval ostravské gestapo a k atentátu na Heydricha by možná nikdy nemuselo dojít.

Autor: Petr Broulík

Zdroj: <https://www.patriotmagazin.cz/ostrava-slavi-75-let-od-osvobozeni-historik-popsal-kdo-bojoval-proti-gestapu-a-kdo-udaval>